

اصل ۴۴ قانون اساسی و خصوصی سازی

خشیار سیدشکری

بدون هیچ تردیدی در بین اصول اقتصادی قانون اساسی، اصل ۴۴ از همه آنها بحث برانگیزتر بوده است. اصلی که به تقسیم بندی نظام اقتصادی کشور بین سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی پرداخته است. بدین ترتیب که بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تامین نیرو، سدها و شبکه های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیونی، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه آهن و مانند اینها می باشد. گروهی از اقتصاددانان اعتقاد دارند که اصل فوق بهترین اصل اقتصادی قانون اساسی بوده و باعث توزیع عادلانه ثروت و جلوگیری از تسلط یافتن سرمایه داران بر مردم شده است. از سوی دیگر گروهی دیگر از کارشناسان رتبه بندی اصل ۴۴ را براساس شرایط و مقتضیات آن زمان دانسته اند، زمانی که بسیاری از واحدهای اقتصادی در حال ورشکستگی بودند و فرار سرمایه و هدم بازرداشت بدهی ها نیز ضرورت ملی شدن بانک ها را حکم می کرد و اکنون با تغییر یافتن وضعیت اقتصادی کشور این اصل نیز باید تغییر یابد، تغییری که باعث ایجاد شرایط مساعد برای خصوصی سازی و فعالیت های اقتصادی خواهد شد. یک مرور کوتاه بر خصوصی سازی انجام شده در کشور برای نتیجه گیری در این زمینه مفید خواهد بود. یکی از شیوه های خصوصی سازی که در ایران انجام گرفته است واگذاری بنگاه دولتی به بخش خصوصی از طریق بورس می باشد و این در حالی است که قسمت قابل توجهی از سهام شرکت های فروخته شده در بورس توسط گروهی دیگر از شرکت های دولتی خریداری شده، بدین ترتیب فقط سهام دست به دست شده و خصوصی سازی رخ نداده است. شیوه دیگر خصوصی سازی، واگذاری بنگاه دولتی به بخش خصوصی از طریق مزایده می باشد، اما باید توجه داشت که فضای اقتصادی کشور چندان روشن و شفاف نشده است تا موجب تشویق بخش خصوصی برای در دست گرفتن موسسات دولتی گردد. نگاهی به سرنوشت موسسات آموزش عالی غیرانتفاعی نوع دوم در این زمینه بسیار آموزنده می باشد، موسساتی که ابتدا با مجوز دولت تاسیس شدند و سپس با تصمیم تازه دولت بسته شدند که منجر به متضرر شدن گروهی از مردم شد، یا چنین سابقه ای هرگز نمی توان انتظار داشت که بخش خصوصی سرمایه خود را وارد فعالیت های بلندمدت کند بلکه همچنان ترجیح خواهد داد به فعالیت های کوتاه مدت واسطه گیری بپردازد. با ادامه یافتن روند فوق حتی اگر اصل ۴۴ قانون اساسی به نحوی اصلاح شود که اجازه ورود بخش خصوصی به کلیه فعالیت های اقتصادی داده شود هیچ مشکلی حل نخواهد شد. وانگهی معلوم نیست در حالی که خصوصی سازی موسسات کوچک و متوسط دولتی یا موفقیت رویه رو نشده، به چه علتی باید به خصوصی سازی صنایع بزرگ دست زد؟